

ארכיון מעין-צבי

תעוד חברים ברשם-קול

בחן מיכה

זכרונות חיים

בשנים 1914 - 1986

הוקלט בשנת: 1986

מספרי קלטות: 10,30,31,51

עריכה ע"י: אוה אדוריאן

ראיון ע"י: שולמית קוגלמן

מיכה בחן

שולמית: מדבר מיכה בחן, אתה עוסק עכשיו במחלקת מתנדבים ב"איחוד", אתה שנים רבות עבדת וטיפלת באולפן וגם עבדת בקליטת חברים רבים שחיים אתנו היום בקבוצה אולי תספר לנו משהו על קבוצה מצומצמת או קבוצה גדלה ומתרחבת בהמשך הדרך.

מיכה: כפי שסיפרתי לך בשיחתנו מקודם – ראיתי כנקודת מוצא לקבוצה בקשר להתפתחות הקבוצה ועתידה, אם אנחנו בכלל רוצים בקליטה בקבוצה. בשנים הקודמות היה מאבק אם אנחנו רוצים ללכת לקבוצה אורגנית שהתפתחותה תהיה מצומצמת בגלל מספר מצומצם של אנשים או אם אנחנו הולכים לקבוצה מתרחבת גדלה שעל ידי קליטת אנשים מאפשרת הן בחינוך, הן בחברה והן במשק התפתחות הרבה יותר רחבה. בחינוך ראיתי שכיתות קטנות אינן מאפשרות הקמת בית ספר, בחברה ראיתי שמספר מצומצם של חברים הוא דבר מסוכן כי הכרות יותר מידי חזקה לאורך ימים מביאה לידי חיכוכים ושאיין בהם בעצם יעילות להתפתחות בקבוצה. במשק היה לי חשוב שע"י קליטת אנשים נוכל ללכת לענפים יותר גדולים עם עוד אנשים שיש להם ידע שיאפשר לנו להרחיב את הבסיס המשקי שהיה מאוד מצומצם בשנים הראשונות. יכול להיות שבשנים הראשונות דחינו הרבה חברים והשאלה הגדולה היא אם היום היינו דוחים אותם או דנים פעמיים - שלוש אם לקבל אותם או לא. יחד עם זאת יכול להיות שהקמת גרעין ראשוני חזק אפשר לנו אחר כך ללכת אל קבוצה יותר רחבה או, כמו שאומרים היום, לקיבוץ, וע"י זה שהקבוצה היתה חזקה היא אפשרה לנו לקלוט גם אנשים מהפריפריה, אלה שלא הכירו את הגרעין, לא את המעשה הציוני שלנו, לא הקליטה והמשק, מה שידוע לנו היום.

על עניני הקליטה: הקליטה התחילה כבר בשנים הראשונות היא התחילה בעצם עוד בחו"ל, אבל אינני רוצה לעמוד כרגע על עניין חו"ל או על עניין התחלת הקבוצה. עוד בהיותנו ברחובות היינו נוסעים לרכבת או לאוניה בשמחה כדי לקבל חבר שזה עתה הגיע, אני זוכר איך באו לקבל אותי בחיפה כשעליתי ארצה, כל חבר שהגיע היה יקר לנו וכל חבר עזר לנו במעין צבי. התרחבות הקבוצה הרצינית התחילה בעצם רק במעין צבי אחרי התישבותנו. אז נסגרו שערי הארץ וידענו שאנחנו צריכים לעשות מאמץ כדי להמשיך בקליטה. הקליטה הראשונה למעשה היתה של חברות נוער שהצטרפו לקבוצה בנוסף לחברות הכשרה שונות הן מתלפיות והן ממשק ממקומות אחרים. השתדלנו לשמור על קשר עם חברים שבאו מתנועת המכבי הצעיר, ולכן ~~לתנועה~~ הזו היתה חשיבות כל כך רבה על התפתחות הקבוצה. יותר

מאוחר חשבנו איך להרחיב את המסגרת של הקליטה. המשכנו ע"י חברות נוער וקליטת ילדים בודדים לבית הספר להרחיב את המסגרת. צבי גם הציע לנו להקים בית ספר אפילו שבכיתות הראשונות בהן היו לנו מעט ילדים הציעו לנו גם להוסיף ילדים ע"י עלית הנוער או ילדים שבאו מדגניה א' ודגניה ב' שבזמן מלחמת השחרור לא יכלו להישאר שם וביניהם היו יוסי ישראלי, מרים אברהמי ואלכס לבין שנקלטו ושהיום הם חברים שתורמים הרבה להתפתחות הקבוצה. כמו כן המשכנו בקליטת בודדים וכאן יש לי כמה סיפורים מעניינים לספר.

אספר על 3 חברים שהבאתי למעין צבי במסגרת זאת. אתחיל עם הראשון – זה היה חיים לסלו. הקבוצה הטילה עלי לנסות למצוא חברים ולמעשה כולם היו פעילים בענין זה. הייתי אז גפיר במסגרת משטרת הישובים, נודע לנו שמגיעה אוניה עם עולים חדשים. זה היה, אם אני זוכר בדיוק, עליה חצי לגלית, אומנם הכניסו עדיין את החברים לעתלית, אבל במסגרת הזו איפשרו שחרור אחרי כמה סידורים במקום. זה היה עדיין בשליטת הבריטים והיתה זו קרנטנה והיה קשה מאוד להתקשר לחברים. נסעתי בבגדי הגפיר, אבל בכל זאת היה קשה מאוד להכנס. עליתי על אחת המשאיות וכשהבריטים ראו אותי בחצר הפנימית שאלו אותי מה אני עושה כאן. אבל לאחר שכבר נכנסתי הם אמרו שכיון שבדאי כבר באתי במגע עם העולים שהגיעו מאירופה, יהיה עלי לקבל זריקה כמוהם ולכן ביקשו שאכנס לקבלת הזריקה. במקום להיכנס למרפאה המשכתי למחנה העולים ושם הזדמן לי לבוא במגע עם העולים, אנשים שניצלו מהשואה והגיעו לארץ ישראל. שם הכרתי את חיים לסלו וחיים לסרוביץ. הם שאלו אותי על קיבוץ ואני הצלחתי לשכנע אותם ועד היום חיים לסלו נמצא אצלנו. הבעיה היתה אחר כך איך שוב לצאת משם, אבל בעזרת הסוכנות הצלחתי לצאת. אחר כך נסעתי עוד הפעם כדי לקבל את חיים לסלו. סיפור אחר היה בקשר לברנרד ביק. גם הוא בא באונית קדמה והביע לטירה לשער העליה ב' או ג'. בכל אופן פגשתי קבוצת עולים שהכרתי באוניה ואח"כ במחנה והתרשמתי מהם לטובה. ובכן החלטתי להביא אותם למעין צבי. ביניהם היו יצחק מפרס וברנרד ועוד חבר, נדמה לי ממצרים. באותה תקופה הגיעה קבוצה שלמה ממצרים ביניהם יעקב לוי הנמצא היום במעגן מיכאל, זו היתה קבוצה שנקלטה יפה בארץ. הקבוצה שהגיעה למעין צבי לא נשארה כאן אבל אינני מצטער, על כל פנים הענקנו להם את האשפרות והיכולת להמשך דרכם בארץ. ברנרד ויצחק הסכימו ללכת למעין צבי למעשה הם היו במחנה רק יום אחד ולמחרת הבאתי אותו באוטו למעין צבי.

בהזדמנות זו אספר על פרשה אחרת. החלטנו גם לתרום את חלקנו לקליטת עולים מצפון אפריקה. צריך להבין שבאו יום יום מאות ולפעמים אלפים באוניות

ובאוורונים מכל מיני תפוצות, בהן ישבו יהודים – מרומניה, עיראק, צפון אפריקה ותימן ומי שהכיר את שער העליה זוכר את האוהלים וכל התנאים הקשים ששררו שם. כמובן שהיה צריך גם לחשוב על אלה שנשארו בחיים באירופה כמו יהדות רוסיה שהיה חשוב לעזור להם לבנות בית מחדש. רבים רבים עברו בקיבוצים ובקבוצות, זאת היתה התחנה הראשונה שלהם בארץ ואם כי התנאים בהם קיבלנו אותם היו במידה מה תנאים של מעברה, אבל בכל זאת תרמנו בשעת מצוקה למדינה בה הישוב אז מנה 600,000 איש, בכל זאת נקלטו מאות אלפים של עולים חדשים כשהאמצעים היו מצומצמים, אבל האווירה היתה שיש להתחלק עם העולים החדשים. חלק מהישוב עברו בעצמם גם כן חוויה של קליטה בארץ בעזרת נכונותם של אנשים שהגיעו מקודם הנה.

אני רוצה לספר סיפור שלישי על חבר אחר – זה היה חיים מרגלית. הוא בא בהתחלת פברואר –מרץ 1950- גם כן באוניה קדמה. אוניה זאת היתה אונית מעפילים לשעבר ושיפצו אותה ושוב שימשה שנים רבות להבאת עולים ארצה. חיים הכיר אנשים אחדים ביגור וחשב בעצם ללכת לשם. היתה אז ועדה מורכבת משלושת התנועות – הקיבוץ המאוחד, השומר הצעיר וחבר הקבוצות לשעבר, (היום האיחוד) שכיוונו את העולים לקיבוצים השונים. חשבתי שחיים מתאים לקבוצה יותר קטנה כי הוא עשה רושם של אינדיבידואליסט, והיה לי חשש שביגור הוא "יטבע" בתוך מסגרת כל כך גדולה. כך שהצעתי לו לבוא למעין צבי והוא קיבל זאת ונקלט אצלנו. אלה שלושת הסיפורים מתקופה של קליטת עליה בה עבדתי בשער העליה יחד עם פרידל שתרום גם כן הרבה בשטח זה. יותר מאוחר חזרתי להוראה באולפן. זו היתה תקופה חדשה לגמרי והזדמנות ליצור קשר עם צעירים וניסיתי להשפיע עליהם בשיחות אישיות וגם בשיעורים שישארו במעין צבי. אכן יש אצלנו כ 60-70 חברים מסיימי אולפן שנשארו אצלנו ובהם ראיתי ערך רב. אחר כך נכנסתי להדרכה באולפן למשך 3-4 שנים. באולפנים האחרונים היתה קבוצה ארגוניאית, שידעו במידה מסוימת כבר לדבר עברית, וכאשר אני נכנסתי כרכו האולפן ראיתי חשיבות בכך להקים כיתה ג' לאלה שדיברו עברית, וכיתה ג' הכניסה לאולפן רמה אחרת של דיבור עברית. ניתן לנו אישור להקמת כיתה ג' ואישור למבנה נוסף שאיפשר לנו בתנאים יותר מתקבלים על הדעת לדאוג לקליטת העליה בשנות ה-70 - 80 המתקרבות. בכל אופן קיבלנו את הקבוצה הארגוניאית והיום הם מסיימים את שרותם בצה"ל, הם שירתו בנח"ל והיו במשך הזמן הזה גם במשק. ובימים אלה הם באים להצטרף לקבוצה, חשוב מאוד שנקבל קב' עולים מאותה ארץ שעד עכשיו

לא היתה לנו דריסת רגל בה, חיבים לדאוג שיהיה לזה המשך. באירופה למעשה לא קיימת יותר יהדות חוץ מאשר באנגליה ואותן הארצות שאין לנו גישה אליהן. בסוף אני רוצה לספר על שיחה שהיה לי עם אחת ממקימות האולפנים בארץ ושמה היה גב' קרן. ציינתי כשהתנאים באולפן שלנו היו קשים ופרימיטיביים והתנהלו בצריך שוודי, בכל זאת היתה הצלחה רבה. שאלתי אותה למה בעצם יש לנו הצלחה כזו כשבמקומות אחרים יש כבר בנינים ותנאים משופרים מאוד. היא אמרה לי שהתנאים זה לא הכל, אלא קודם כל חשוב היחס האנושי במקום שקולט אותם, וזה אחד הדברים שהם מוצאים במעין – כלומר את הקשר האישי ונדמה לי שעד היום אחרי שנים רבות, חברי האולפן ואלה שנקלטים אחרי זה אצלנו מוצאים יחס אישי ודאגה אישית ובמובן זה אולי נשארנו בכל זאת במקצת קבוצה אורגנית, למרות הגידול המורחב שחל בשנים האחרונות.

מיכה בחן

בכל התקופות שפעלתי בחוץ – השתדלתי תמיד אחרי 3 שנים לכל היותר לחזור הביתה, לקבוצתי כי ראיתי חשיבות רבה בשום אופן לא לאבד בשום צורה איזושהי לאבד את הקשר שלי לבית ולעבודה שלי בבית ומילאתי כאן תפקידים רבים, לא רק בתור מזכיר בהוראה ובריכוז ועדת חינוך או פעולות אחרות אלא גם בעבודה יום יומית. סיפרתי כבר מקודם שעבדתי בטרקטור, בחצר, בנגריה ובלול ועבודות שונות אחרות.

אחרי תקופה מה 1979 הציעו לי לעבוד עם מתנדבים. זה נושא מענין ביותר. הגיעו ארצה אחרי מלחמת ששת הימים כ-30,000 מתנדבים שהתלהבו מישראל ומרעיון הקיבוץ. אולי אפילו ענין הקיבוץ משך אותם יותר לארץ מאשר ענינה של ישראל. שם הקיבוץ – אז ועד היום הולך לפניו בכל העולם כאין יצירה שאין לה אח ורע בכל העולם. אנחנו לא כל כך יודעים בבית ובשפשוף היום יומי להעריך את גודל המשימה והרעיון שמביא את השוויון אתו ולא פעם אנחנו רואים את האי שוויון שאולי קיים במידה מסוימת, אבל למעשה החשיבות של השוויון בינינו שהוא לא הושג בצורה אחרת בעולם בשום צורה או דרך חיים אחרים.

ישנה במשרד שלי שהיא בעיני די נחמדה, כי מתחתיה נכתב "יקה מכובד", תמונה שהופיעה באחת השבועונים של התנועה הקיבוצית. בזמנו קצת נפגענו מהמושג יקה, אבל במשך הזמן נהפך המושג יקה למושג מכובד מאוד בארץ, כי נוכחו לדעת שאלה אנשים ישרים וצנועים ושבעליה שלהם הם תרמו אם מותר להגיד יותר אולי מאשר כל עליה אחרת. זו לא רק עליה שעסקה בהתישבות אלא היו ביניהם עורכי מכובדים ביותר, נשיאי בית המשפט, מבקר המדינה, שר אוצר, גיורא יוספסטל ואחרים שמילאו תפקידים מרכזיים בארץ ובזה הביאו את הגושפנקא על התפתחות החוק והנוהגים בארץ. לעצרי לא היה המשך לעליה הזאת, כי רבים סיימו את תקופת חייהם במחנות הסגר ולא הספיקו לעלות ארצה.

כדי לחזור לעצם הנושא. אני אז עבדתי במחלקת המתנדבים. הגיעו עשרות אלפים ארצה, שרצו להכיר את הקיבוץ, באו מכל קצוות העולם, מארצות אירופה שונות, אנגליה, צרפת ומעניין לציין במיוחד שהגיעו גם מגרמניה אשר ביקשו איכשהו לתקן את מעשי אבותיהם ולא הזדהו עם מעשיהם אלה. הם רצו פשוט להכיר יהודים, כי לא היו יותר יהודים בגרמניה שאפשר היה להכירם, ובכן באו מצפון אמריקה, מדרום אמריקה. בהזדמנות זו כדאי ומן

הראוי להזכיר שיש היום במעין מעל 70 חברים מהאולפנים שעליהם סיפרתי מקודם, אשר כיום רכזי ענפים ושהם היום בחלקם הגדול נושאים מרכזיים של המפעל שלנו במעין צבי.

כדי לחזור למתנדבים _ לא רק שזאת היתה פגישה מעניינת ביותר עם צעירים אשר זרמו ארצה בעשרות אלפים אלא שגם ההתישבות בקיבוצים היתה זקוקה לכוח אדם זה ומשרדי, בתקופה הזו נהפך למרכז לא רק למתנדבים אלא גם לקיבוצים שהתקשרו אלינו מכל קצוות הארץ על מנת לזכות באנשים צעירים סימפטיים ביותר. דרך אגב באמצעות מפעל זה הבאתי גם בין היתר חבר אחד לקבוצה אשר ממלא היום תפקיד חשוב ביותר במפעלנו, זהו ישראל פישר. הוא הגיע למשרדי כמו רבים אחרים, וביקש לבוא לקיבוץ כדי לראות מה זה. התרשמתי מהאינטליגנציה שלו וגם לא טעיתי בזה אומנם הציעו לו אפשרות ללמוד באוניברסיטה אבל בסופו של דבר הגיע ונקלט במעין צבי. בהזדמנות זו יש לציין שבתנועה היתה ביקורת למפעל הזה כי ע"י עבודת המתנדבים צעירי הקיבוצים נהפכו למנהלים בלבד ולא עסקו בעבודה ממש. בקיבוץ אחד עבדו כ- 60 מתנדבים בענף המטעים ואתם עבדו רק 4 חברים. כמובן שעבודת אלה לא הסתדרו עם רעיון הקיבוץ והיום אנחנו פועלים לצמצום המתנדבים במשקים. מצד אחד אני מצטער על כך זי המתנדבים האלה היו הנציגים והשליחים הנאמנים ביותר באוכלוסיית הנוער בחו"ל, באוניברסיטאות למשל, וכיום ישנן ארצות באירופה בהן כמעט אין כבר יהודים ואפילו אם יש עדיין 9 יהודים הם לא תמיד הנציגים הנאמנים ביותר של הארץ. אני רוצה לספר כאן סיפור קטן ששמעתי מאחד הרכזים, כאשר באחת ההקפות על אוטובוס בגליל העליון אחד מאנשי אש"ף הצדיק זאת כמעשה הגנה אבל אז קם אחד המתנדבים ואמר: "כל מה שאתה מספר זה שקר אתם פשוט חסרתם לארץ ראו אוטובוס של ילדים ויריתם בו ללא הבחנה". כלומר זאת אחת הדוגמאות של מתנדבים שהבינו את המציאות שלנו והיום ישנם הרבה מתנדבים אשר נמצאים בארץ.

במעין צבי פעלתי בעוד 2 שטחים שהייתי רוצה לספר עליהם. היו אלה חיילים מבורמה שבאו ללמוד הנה עברית, ללמוד על הארץ ולרכוש נסיון בעבודה על מנת להביא מידיעותיהם כשיחזרו לארצם. הם עבדו במיוחד בענף המדגה. באותה תקופה לימדתי אותם רק עברית מדוברת כי לא היה להם צורך בעברית כתובה. הראיתי להם מפעלים רבים גם בקיבוץ וגם בארץ בכלל והם הביאו את מפעל בריכות הדגים לבורמה ומאז זכו שם בריכות הדגים שהם הקימו בהצלחה. הידידות עם בורמה היתה גדולה וכאשר ראש ממשלת

בורמה, או נו- הגיע ארצה ותוך כדי נסיעתו ברכבת ילדי מעין צבי קיבלו אותו בתחנת זיכרון יעקב עם פרחים ודגלים באהבה רבה.

ועוד סיפור על מתנדבים מארץ אחרת איתה קשרנו קשרים אם כי יותר אישיים מאשר רשמיים, זו קוריאה הדרומית. זהו קשר במיוחד עם פרופסור אחד שלמד גם באוניברסיטה – שמו פרופסור נו, היו גם מתנדבים רבים מקוריאה באולפן וגם תלמידים באולפן אשר רכשו ידיעות בצורה בלתי רגילה בעברית ובחלקם הם היום תלמידים ברחובות ובאוניברסיטה בירושלים. קיבלתי תעודה שקיבלתי מקוריאה כהבעת הערכה לא רק עבורי אלא למדינה בכלל ולאוניברסיטה ולמעין צבי בפרט. כיום שנה בשנה באים צעירים ארצה, בחלקם נוצרים, כדי ללמוד תנ"ך וידיעת הארץ וכדי להביא מהרמה התרבותית והטכנולוגית שלנו לקוריאה ויתכן שהתפתחותה התעשיתית המתקדמת של קוריאה קשורה לא מעט בידיעות שצעירים אחדים רכשו בהיותם בארץ.

אני רוצה לספר עוד סיפור קטן שקרה לי בביותי במחלקת המתנדבים. כמובן שבין עשרות אלפים של צעירים שבאו – הגיעו גל מיני טיפוסים. יום אחד נכנס בחור נחמד מאוד ושלחתי אותו לאחד הקיבוצים בסביבת חיפה. בקיבוץ הדבר שהוא מצא לנכון לעשות הוא להפוך את כל השולחנות שהיו ערוכים לארוחה בחדר האוכל. מיד באותו הערב, העבירו אותו לביה"ח רמב"ם למחלקה סגורה. אחרי תקופה מה השתפר מצבו והיה צורך להחזיר אותו לארה"ב, לסנט דייגו. הוא רצה להישאר בכל אופן בארץ אבל אנחנו לא הסכמנו לזה ואני דיברתי על ליבו שצריך לתת לו ליווי ובסופו של דבר גם ביה"ח וגם הוא הסכימו לדבר. אז נדלקה נורה אדומה במוחי, כי בעצם אשתי מרים, אחות ובסנט דייגו חיה אמה של מרים. החלטתי שצריך לדאוג שמרים תלווה אותו לסנט דייגו. זו היתה משימה לגמרי לא פשוטה כי זו היתה טיסה של 36 שעות והיה צורך לתת לו גם זריקות וגם הרבה השגחה. בכל אופן הוא הסכים ומרים נפגשה שם עם אמה אשר כעבור 6 שבועות אחרי כן נפטרה. זה נתן לי סיפוק כי ראיתי גם כאן ברכה בעבודתי. זה לדעתי, סיום יפה.